

Zeilen in het hoge noorden

IN DE VOETSPOREN VAN DE VIKINGEN

Floris en Ivar, als *Sailors for Sustainability* op wereldreis, zijn van plan in het kielzog van de Vikingen via Groenland en IJsland naar Europa te zeilen. Wekenlang wachten ze vanwege zware ijsgang en niet-aflatende stormdepressies, totdat ze de knoop doorhakken en toch losgooien. Onderweg trotseren ze ijsbergen, mist, kou en tegenwind voor een pittige maar onvergetelijk mooie ervaring.

Tekst en foto's: FLORIS VAN HEES en IVAR SMITS

Waarom willen jullie eigenlijk via het hoge noorden?" vraagt Stephen. We staan in zijn woonkamer in Halifax, Nova Scotia (Canada). Vanuit het raam zien we *Luci* aan haar anker liggen. Eerder die dag stuurde de Canadees ons spontaan een mail met een compliment over ons project en een uitnodiging om te komen borrelen. "In Patagonië hebben we ervaren hoe prachtig het is om op hoge breedte te zeilen," antwoordt Floris. "De Vikingen zeilden die route ook al en hadden nederzettingen op Newfoundland, Groenland en IJsland. Dat fascineert ons," vult Ivar aan. Het zelfvertrouwen waarmee we hem over onze vaarplannen vertellen, verhuult een sluimerende onzekerheid. Zouden het beruchte ijs en het vaak stormachtige weer in het hoge noorden wel meewerken aan onze vaarplannen? Of kiezen we uiteindelijk toch voor plan b, de Azoren?

Wildernis

Een dwergvinvis zwemt nieuwsgierig met ons mee als we Halifax achter ons laten. In dagtochten hoppen we langs de kust van Nova Scotia. Het landschap is hier heuvelachtig, begroeid met naaldbomen en vooral heel wild. In een van de ankerbaaien houdt een iconische Amerikaanse zeearend vanuit een hoge dennenboom onze zeilboot scherp in de gaten; die ankert zomaar in zijn territorium. Via de sluis bij het dorpje St. Peter's komen we in het beschutte merengebied van Bras d'Or Lake. We zeilen er op vlak water, verkennen pittoreske dorpjes en wandelen door esdoornbossen.

Wanneer het weerbericht gunstige wind belooft om een nacht door te zeilen steken we over naar Newfoundland. Aan de ongerepte zuidkust laten we ons anker vallen in Culotte Cove. De waterkaart klopt hier van geen kant, maar gelukkig is de baai ruim en diep genoeg om de rotsen op afstand te houden. Een wilde kariboe kijkt toe hoe wij haar sporen door de wildernis volgen. Zo ver we kunnen kijken, zien we groene heuvels, grijze rotsen en bossen. Na onze inspanningen met deze zomerse temperaturen zoeken we verkoeling in een bergmeertje. We badderen in het koude maar heerlijk zoete water, totdat zwermen bloeddorstige knutten ons

CREDIT: SYMALENE

DE VIKINGROUTE

levend proberen op te eten. Dankzij de antimuggenspray die Floris met vooruitziende blik in de rugzak stopte, valt de jeuk na afloop nog enigszins mee.

Verder oostwaarts zeilen we de diepe fjord van de La Hunebaai in. De hoge, gladde bergmuren getuigen van de onvoorstelbare oerkrachten die gletsjers hier in vervlogen tijden hebben ontketend. Het is hier zo onherbergzaam dat het nabijgelegen gehucht Francois alleen per boot bereikbaar is. De kleurrijke huizen zijn rondom een baai gebouwd met aan drie kanten steile rotswanden. Naast de huizen staan quads. En sneeuwscooters, een teken dat het hier een groot deel van het jaar een stuk onherbergzamer is.

Toppunt van hulpvaardigheid

In het haventje van Fortune nodigen onze burens ons uit voor een borrel met verse sint-jakobsschelpen. Ze geven uitgebreid tips over hun eiland, zoals hoe we met

elanden moeten omgaan en hoe we de beste plek vinden om papegaai-duikers te zien. Het weer laat nog geen oversteek naar Groenland toe, dus zetten we onze verkenning van ‘The Rock’ voort. In Catalina mogen we gratis aan een drijfsteiger liggen, krijgen we kakelverse filets van vissers die hun kabeljauw fileren, en komt iemand brandhout brengen nadat hij ons stukjes hout voor onze kachel zag zagen. Als we met lege jerrycans naar een benzinepomp wandelen, stopt een pick-uptruck. “Ik zag jullie langs mijn huis wandelen, dus ik dacht: ik stap in mijn wagen en rijd jullie wel even.” Hij zet ons ook weer af bij de boot. We zijn sprakeloos. In acht jaar wereldzeilen hebben we vrijwel overal vriendelijke en gastvrije mensen ontmoet, maar de Newfoundlanders slaan werkelijk alles.

Gevaarlijk ijs

Dagelijks bestuderen we het weer en het ijs bij Groenland. Het zomerseizoen, als de omstandigheden relatief gunstig zijn om over te steken, is kort. Het is al bijna juli en eind augustus willen we weer op de Noordzee zijn, want dan gaan herfststormen de Noord-Atlantische Oceaan teisteren. Maar nu ligt er nog ongebruikelijk veel ijs voor de Groenlandse zuidwestkust, waardoor de aanloophavens er vooralsnog geblokkeerd zijn. De noordelijker gelegen hoofdstad Nuuk is wel ijsvrij. Dat zou ruim 100 mijl toevoegen aan de oversteek, die vanwege de elkaar snel opvolgende stormdepressies toch al uitdagend is. Bovendien zouden we vanaf daar alsnog naar het ijsrijke zuiden moeten voor het vervolg van de Vikingroute. Dan lezen we een verontrustend bericht: het Noorse zeiljacht *Nebu* is vastgeraakt in het ijs. Precies op de plek waar wij ook naartoe willen. Gelukkig is de bemanning door de Deense marine gered en is het schip naar Nuuk gesleept. “Die ijskaarten moeten we echt serieus nemen. We gaan pas als die zeggen dat er nauwelijks ijs meer is,” concludeert Ivar. “Als dat binnenkort niet lukt, wordt het plan b!”

IJs en weder dienende?

We besluiten voorlopig Newfoundland verder te verkennen. Dat heeft als voordeel dat de oversteek naar Groenland steeds korter wordt. Bonus is dat we talloze ontmoetingen met het lokale (zee)leven hebben. Onderweg naar Fogo zien we zo veel foeragerende walvissen en zeevogels dat we niet weten waar we moeten kijken.

Straat Denemarken

NUUK

GROENLAND (Denemarken)

KUJALLEQ

Kaap Daniel Rantzau

Kaap Desolation

Qaqortoq

Nanortalik

Aappilattoq

Ikigait

Kaap Vaarwel

Prins Christiáns Sund

Labradorzee

NOORDELIJKE ATLANTISCHE OCEAAN

Breiðafjörður

Faxaflói

Borgarnes

REYKJAVÍK

I J S L A N D

2110 m

Noorse Zee

ONLINE BRONNEN VOOR DRIJFIS EN IJSBERGEN

- Op Polarportal.dk wordt dagelijks een kaart getoond met het ijs rondom Groenland. Een tweede kaart laat de positie van de ijsbergen zien.
- De grens van het ijs (*iskant*) en de ijsbergen (*isfell*) tot aan Canada kun je bekijken op de kaart van Barentswatch.no/arcticinfo.
- Dmi.dk/gronland/is toont de meest actuele ijskaarten met kleuren en symbolen. De cijfers in de eivormige symbolen tonen de afstand tot het ijs. Wij vertrokken pas toen die minder dan 2 was. Deze kaarten kregen we onderweg in klein formaat per mail toegestuurd van de Deense weerdienst (iskort@dmi.dk).
- Voor de kust van Newfoundland en Labrador zijn ijskaarten beschikbaar via de Canadese weerdienst.

Voor de kust van Labrador passeren we ‘Iceberg Alley’.

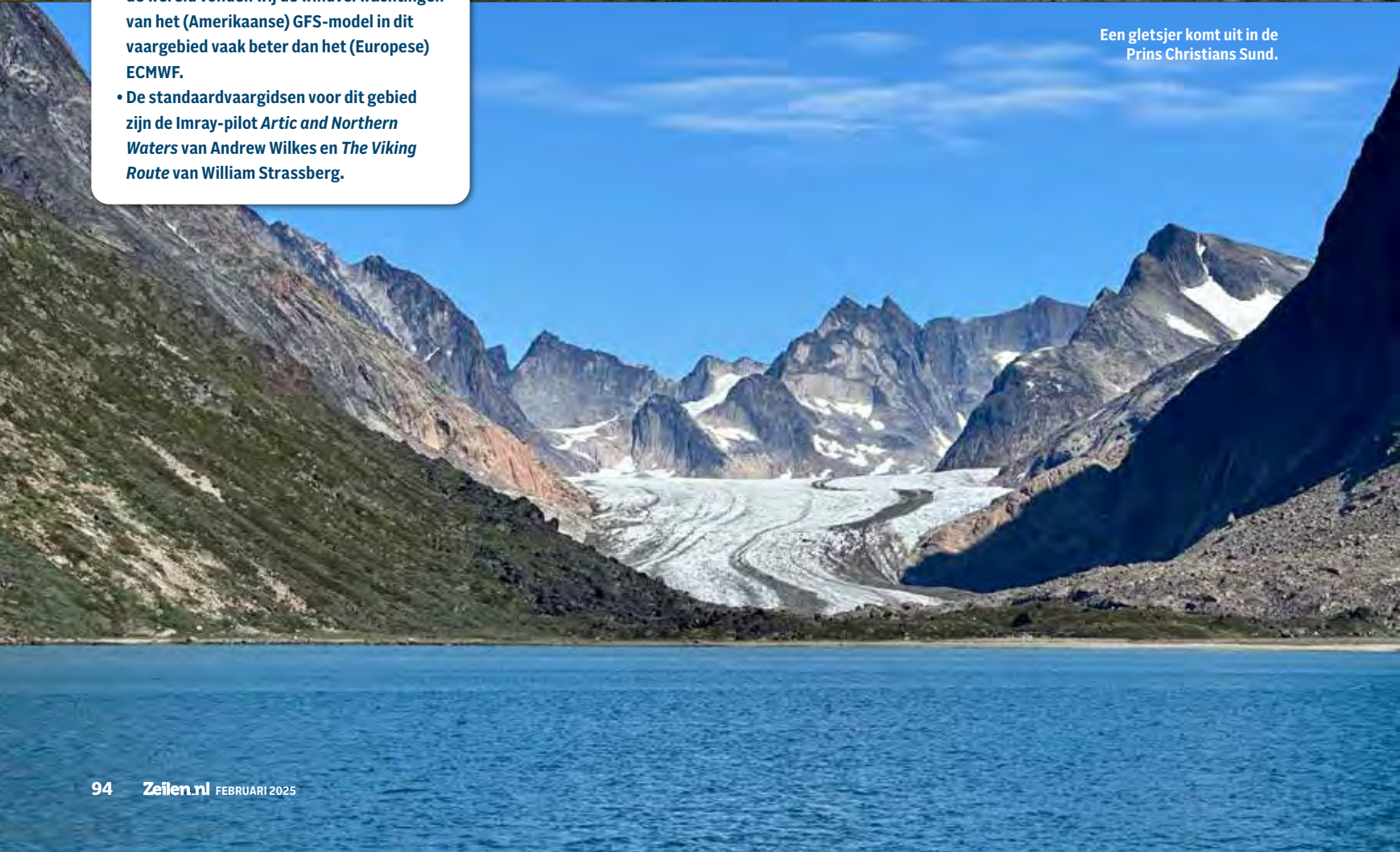

Het zuiden van Newfoundland is een en al natuur.

ONZE ERVARINGEN

- Inklaren in Canada en Groenland gaat eenvoudig. Voor IJsland werden we verzocht voor aankomst enkele gegevens over ons en de boot toe te sturen. Nergens was een visa nodig.
- Op de *cruisers community*-app Noforeign-land, en Noonsite en Facebook-groepen staat veel nuttige informatie over inklaren, havens en ankeren.
- In tegenstelling tot op veel andere plekken in de wereld vonden wij de windverwachtingen van het (Amerikaanse) GFS-model in dit vaargebied vaak beter dan het (Europese) ECMWF.
- De standaardvaargidsen voor dit gebied zijn de Imray-pilot *Artic and Northern Waters* van Andrew Wilkes en *The Viking Route* van William Strassberg.

Een gletsjer komt uit in de Prins Christians Sund.

Naar Groenland of de Azoren?

De nieuwste ijskaarten brengen geleidelijk aan goed nieuws: de zuidelijke havens zijn toegankelijk. Nu het weer nog. Tien dagen schuiven we de beslissing voor ons uit, tot in de vroege ochtend van 22 juli het moment der waarheid aanbreekt. Al twee keer is ons beoogde weervenster op het laatste moment ruw dichtgegooid door de verschijning van een plotselinge, snel uitdiepende depressie in het weerbericht. Het is nu of nooit, besluiten we. In het ergste geval zetten we toch koers naar de Azoren. Gespannen bestuderen we de verschillende weermodellen. Ja! Vijf dagen stormvrij weer, het lijkt te kunnen. In het staartje van een wegtrekkende storm-depressie gooien we eindelijk de trossen los en zetten koers naar het noorden.

IJsbergen

De zee is nog ruw, maar na een dag kalmeren de golven toch dankzij de afnemende wind. Plotseling zien we recht voor ons iets oog-verblindend wits: een ijsberg! Het gevaarte ligt mijlenver weg en moet dus gigantisch zijn. We komen dichterbij. Ademloos kijken

we naar de grillige vormen en de vele tinten wit en blauw. Ook zien we waarom de vaargids aanbeveelt ijsbergen bovenwinds te passeren: aan de lijzijde drijven talloze kleine ijsbrokken. Die zijn op radar niet te zien en kunnen een zeiljacht zo tot zinken brengen.

Het is koud, vooral tijdens de nachtwachten. Driedubbele lagen thermokleding, mutsen en handschoenen houden ons enigszins warm. Belangrijker is het dat een storm-depressie ons niet inhaalt. We zien er één in de gribfiles verschijnen, maar die zouden we net voor moeten kunnen blijven. Van een andere boot vernemen we dat ze zo'n 30 mijl uit de Groenlandse kust een ijsberg spotten. Dat bevestigt wat de ijskaart laat zien. Onze timing is toevallig perfect: we bereiken precies in de vroege ochtend van de vijfde dag het begin van de Groenlandse ijszone.

Dan trekt het plotseling potdicht. We moeten op de radar vertrouwen. Die laat de ijsbergen gelukkig goed zien. We slompen eromheen, tot de mist net zo snel wegtrekt als hij opkwam. Plotseling zien we, tegen een achtergrond van bruingroene bergen met besneeuwde toppen, de vele ijsbergen in het diepblauwe water. We worden stil van het natuurschoon. In Nanortalik knopen we even later opgelucht vast aan een kade. We zijn in Groenland!

Storm en fjorden

De Groenlanders groeten ons vriendelijk. De huizen en infrastructuur zien er redelijk modern uit. We vinden wifi in een hotel, doen boodschappen in een Deense supermarkt en checken in bij allervriendelijkste Deense politieagenten. *Nanortalik* betekent 'plek van de ijsberen' in het Groenlands. Is het wel veilig om zonder geweer te gaan wandelen? De politieman stelt ons gerust. Er zijn nu geen grote ijsschotsen meer, dus ook geen ijsberen. Als we een nabijgelegen berg met onze bootburen van *SY Madeleine* beklimmen, komen we ze gelukkig niet tegen. We vergapen ons wel aan de uitzichten over fjorden, bergen, en de laatste ijsschotsen.

De volgende twee etmalen waait het tot wel 60 knopen. Wat zijn we blij dat we op tijd binnen zijn en hier goed vastliggen. Zodra de wind gaat liggen, varen we via een stelsel van fjorden richting de oostkust. Langs steile bergen en ijsschotsen ont-wijkend banen we ons een weg naar de

DE VIKINGEN

Vanuit Scandinavië trokken de Vikingen naar de Faeröer (rond 800), IJsland (877), Groenland (985) en Newfoundland (rond 1000). Met stevige maar open zeilschepen, roeiriemen en een zonnesteen als enige plaatsbepaling bevoeren ze de noordelijke wateren. Als ze vermoedden dicht bij land te zijn, lieten ze een raaf los. Als die niet terugkwam, wisten ze in welke richting het land lag.

Oude IJslandse saga's verhalen hoe Erik de Rode werd verbannen uit IJsland. Hij zeilde westwaarts en vond nieuw land. Ook zag hij veel walrussen, waarvan de slag-tanden een klein fortuin waard waren. Hij noemde het ijzige en vrijwel boomloze land Groenland. Misschien om anderen over te halen ook te emigreren? Hij keerde terug naar IJsland en trok met meerdere schepen vol kolonisten naar Groenland. De restanten van de nederzettingen van de Vikingen zijn nog altijd zichtbaar in het zuidwesten van Groenland.

De saga's vertellen ook over Eriks zoon, Leif Eriksson, die naar Newfoundland zeilde. In 1961 troffen archeologen inderdaad een Vikingnederzetting aan in het noorden. Een standbeeld in Reykjavik herinnert ons eraan dat Leif, en niet Columbus, de eerste Europeaan was die voet aan wal zette in Noord-Amerika.

baai van Ikigait. Daar peddelen naar de wal om een ruïne van een Vikinggebouw te bewonderen. Ruim duizend jaar geleden was hier een nederzetting. "Wat hebben wij het dan makkelijk dankzij radar, weerberichten en kaarten," relativeert Ivar. Via het minidorp Aappilattoq komen we in de beroemde Prins Christians Sund, een weergaloos mooie fjord waar gletsjers en watervallen in uitkomen. Hij eindigt aan de oostkust, ideaal voor onze volgende etappe. Daaraan beginnen we zodra het restant van de storm naar het oosten wegtrekt.

Land van vulkanen en ijs

Het kost ons moeite de wind bij te houden. De eerste dagen maken we daarom meer motoruren dan ons lief is. Dan komt er meer wind, maar precies tegen. Dagenlang kruisen we op.

Drijfijs, ijsbergen en de klimaatcrisis

Door de klimaatcrisis warmt de temperatuur van de Noordelijke IJsee maar liefst drie keer zo snel op als het wereldgemiddelde, volgens het KNMI. Hoe beïnvloedt dat het drijfijs en de ijsbergen die voor de navigatie bij Groenland van levensbelang zijn?

Drijfijs bestaat uit stukken bevroren zeewater. Het vindt zijn oorsprong in de ijskap, een dikke laag ijs die drijft op zee in het Noordpoolgebied. In de zomer neemt deze ijsbedekking af, in de winter toe. Door de opwarming van de aarde neemt de zee-ijsbedekking steeds verder af.

De meeste onderzoeken laten zien dat het zee-ijs in ieder geval in de zomer geleidelijk afneemt naarmate de aarde verder opwarmt, en uiteindelijk helemaal zal verdwijnen. Het verschil in reflectie tussen het witte ijs en het donkere oceaanwater zorgt ervoor dat er meer zonlicht door het water wordt geabsorbeerd, wat de opwarming versterkt. Gevolg: op onze route smelt het drijfijs volledig in de zomer.

IJsbergen zijn een ander verhaal. Deze afgebroken stukken gletsjer bestaan uit zoetwaterijs en zijn soms duizenden jaren oud. Ze zijn keihard, en kunnen heel lang rondrijven voor ze uiteindelijk smelten. Voor de kust van Labrador en Newfoundland zijn ze meestal afkomstig van de Canadese

gletsjers. De ijsbergen bij Groenland komen vooral van gletsjers aan de oostkust. De zee-stromen voeren ze vervolgens tot helemaal langs de Groenlandse zuidwestkust. Door de klimaatcrisis neemt de hoeveelheid landijs op Groenland af. Het smeltwater sijpelt vervolgens omlaag, en vermindert de wrijvingsweerstand tussen het gesteente en het gletsjerijs; sommige klimaatwetenschappers vergelijken de smerende werking van het smeltwater zelfs met WD40. Door de verminderde weerstand bewegen de gletsjers sneller, en komen dus meer ijsbergen in zee dan vroeger. Oppassen dus. Grote ijsbergen zijn goed te zien op radar. Kleinere brokken ijs echter niet, dus voeren we alleen bij daglicht tussen ijsbergen door.

De ruige IJslandse kust ten noorden van Reykjavik.

In Groenland ankeren we bij een Vikingnederzetting.

Floris (l) en Ivar (r) vlak bij Nanortalik, in Groenland.

> Nou heeft onze zware stalen kits veel sterke kanten, maar hoog aan de wind tegen forse golven zeilen hoort daar niet bij. Tergend langzaam maken we voortgang. Ook het laatste stuk naar Reykjavik, als we tot onze grote vreugde besneeuwde bergen in de verte zien, krijgen we niet cadeau. Na zeven lange, koude dagen op zee staan we dan eindelijk onder de douche van de jachtclub, opgelucht dat we geen storm hebben gehad. Het warme, licht naar zwavel ruikende geothermische water maakt de huid babyzacht. We zijn in het land van vulkanen en ijs.

Na een wandeling door Reykjavik bezoeken we het Perlan. Aan de hand van schitterende films en interactieve displays geeft dit museum informatie over IJslandse vulkanen, landschappen en natuur. We leren er over de gletsjer Ok, die de twijfelachtige eer heeft de eerste IJslandse gletsjer te zijn die is gesmolten als gevolg van de klimaatcrisis. Een bronzen plaquette herdenkt deze gebeurtenis. De titel is ‘Brief aan de toekomst’ en er staat:

Ok is de eerste IJslandse gletsjer die zijn status als gletsjer verliest. In de komende tweehonderd jaar zullen al onze belangrijkste gletsjers naar verwachting volgen. Dit monument is een erkenning dat we weten hoe dat komt en wat er moet gebeuren. Alleen jij weet of we het hebben gedaan. Augustus 2019, 415 delen per miljoen (ppm) CO₂

We besluiten zelf poolshoogte te nemen. Na een rit door buitenaardse landschappen en een pittige klim van bijna 5 kilometer over rotsig terrein zien we slechts nog wat resten ijs. Aangezien het ijs niet meer beweegt, is de gletsjer Ok officieel dood-verklaard. Daarboven op die berg, midden in het weidse IJslandse oerlandschap, dringt de historische betekenis ervan tot ons door. Door menselijk toedoen zou het ijs van IJsland wel eens helemaal kunnen verdwijnen.

Zover is het nog niet, maar er moet wel veel gebeuren om het tij te keren. Uiteraard gaan onze gedachten naar de vele inspirerende duurzame oplossingen die een bijdrage leveren aan het beteugelen van de klimaatcrisis. De aanblik van het miezerige restantje ijs versterkt ons verlangen om die oplossingen met zo veel mogelijk mensen te delen. Dat wordt ons doel als we weer thuis zijn.

Naar huis

Maar hoe komen we daar? Inmiddels is het half augustus en de eerste herfststorm is al in aantocht. “Als we opschieten halen we de Faeröer voordat de storm losbarst,” berekent Ivar. We nemen ons voor nog eens terug te gaan naar fascinerend IJsland, maar nu hijsen we de zeilen weer. Op naar waypoint Faeröer, bijna 500 mijl oostwaarts. “Een bestemming voor Vikingen die te zeeziek waren om helemaal naar IJsland te varen,” leest Floris met een knipoog voor uit de vaargids. [Z](#)